

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ТУРИЗМУ ЯК ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДИНИ

Актуальність теми дослідження: обумовлюється тими об'єктивними процесами, що свідчать про якісні зміни в життєдіяльності сучасної людини. Це стосується, насамперед, зростання ролі туризму в системі суспільного виробництва, посилення залежності соціалізації людини і реалізації нею свого потенціалу від її туристської активності, а також змін в змісті і характері праці під впливом глобалізації соціальних процесів і підвищення мобільності людини, що стимулює розвиток туристичної індустрії. Туристська діяльність людини та її результат обумовлюють вирішення таких важливих соціальних завдань як повноцінне відтворення людини як біосоціальної істоти в умовах монотонної праці і повсякденності, надання особистості нових емоційних та естетичних вражень і засвоєння нею передових форм соціального досвіду. В зв'язку з цим особливого значення набуває соціально-філософський аналіз феномену туризму як важливого чинника соціального розвитку і форми соціальної активності сучасної особи. Виникнення та поширення тенденцій до зростання значення дозвілєвих форм життєдіяльності людини викликає необхідність соціально-філософського дослідження сутності та людинотворчої спрямованості туризму. Важливого значення дослідження цієї проблеми набуває в Україні, де розвиток туризму виступає одним з пріоритетних напрямків подальшого розвитку українського суспільства, що обумовить успішність входження нашої країни до числа передових країн світу.

Мета: полягає в тому, щоб здійснити соціально-філософський аналіз туризму як форми соціальної активності людини.

Завдання: дати визначення туризму як соціального явища; проаналізувати специфіку туризму як форми соціальної активності особи; уточнити філософсько-методологічний інструментарій дослідження туризму як соціального явища; виявити критерії типології туризму та характеристики основних його видів

Об'єктом дослідження є мисленнєві конструкції щодо дослідження туристської активності людини і туризму як галузі суспільного виробництва та соціального явища в сучасній науці.

Предметом дослідження є соціальні детермінанти оптимізації туристичної діяльності як специфічно людської активності, спрямованої на реалізацію потенціалу сучасної особи та задоволення її туристських потреб. Систематичне дослідження туризму у вітчизняній літературі почалося з кінця ХХ століття, коли дозволя, подорожі, рекреаційна діяльність, туризм взагалі стають предметом теоретичного осмислення філософів, істориків, соціологів, економістів, фізіологів та географів. Відзначають такі аспекти дослідження туризму як : соціальний, історичний, економічний, правовий, медичний, географічний ,міжнародний. При дослідженні соціально-філософського аспекту туризму розглядається процес його розвитку в суспільстві та вплив на формування світогляду та свідомості людини, порушуються питання туристської активності особи та виділяються пізнавальні чинники туристсько-краєзнавчої діяльності, аналізується соціокультурний аспект проблеми туризму та дозвілєвої культури в цілому. Соціально-філософський аналіз спрямований на відтворення в системі всієї сукупності притаманних туризму властивостей і зв'язків, на формування цілісної системи знань про туризм і його роль в соціокультурному відтворенні українського суспільства і формуванні світоглядних орієнтацій сучасної особистості. З'ясування сутності туризму як соціального інституту, форми активності людини потребує визначення факторів, що впливають на виникнення цього феномену та його розвиток. Розглядаючи туризм в сучасному плинному суспільстві він виступає важливою формою реалізації людського свого сутнісного потенціалу і життєвих сил. Виходячи з принципу полі каузальності, туризм як об'єктивне соціальне явище доречно розглядати у багатопараметральній, багатфакторній площині. Оскільки акцентування уваги на будь-якому одному аспекті обмежує визначення сутності туризму і схиляє до однобічності в його розумінні. Особливого значення в даному випадку набуває потреба визначити соціокультурні чинники виникнення та розвитку туризму. Тому в подальшому аналізі туризму розглядає вплив на нього таких чинників як економіка, політика, релігія, менталітет, побут, географічне середовище тощо. Виключно економічний підхід до визначення туризму, що панував дотепер, не дозволяв отримати картину каузального комплексу, який покликав до життя феномен туризму. Тому, пропонується дослідження туризму треба розглядати як намагання вийти за межі суто економічного детермінізму [1,с.42-47]. Вивчення туризму в даному дослідженні ґрунтується на діяльнісному підході. Тому розглядається суб'єкт, об'єкт, зміст, структура туристичної діяльності та її результат. Дається визначення сутності туризму, класифікація видів та форм туризму. Туристська активність як певний тип відношення до навколишньої дійсності на відміну від поведінки в тваринному світі визначається не біологічно заданими, а історично виробленими соціокультурними програмами. Суттєвою ознакою туристської діяльності людини є активність, спрямована на пізнання і освоєння оточуючого світу, побудову нових систем взаємовідносин. Туризм розглядається як прагнення людини до особистісного зростання і активного способу життя. Туристські потреби людей можуть бути конкретизовані в широкому діапазоні об'єктів туризму. Предмети туристських потреб людей виробляються самим суспільством, його історією. Маючи на увазі активні «зустрічі» суб'єкта туризму з потенційним об'єктом його потреби, говорять про опредмечування потреби. Фіксація потреби на тому чи іншому об'єкті туризму може бути як джерелом росту і розвитку особистості, так і причиною хворобливих відхилень. На думку науковців, немає ніякої вродженої потреби в туризмі. Подібна потреба фіксується в індивідуальному досвіді. Однак її предмети задаються суспільним виробництвом і системою домінуючих в суспільстві цінностей. В туристській активності індивіда має місце феномен «випробування мети дією». Часто мету вважають попередницею туристської дії. Менш очевидна протилежна залежність. Але фактична мета дії (в тому числі і туристської) може бути поставлена лише тоді, коли людина набуває певного досвіду туристської практики. Опредмечування туристських потреб, внутрішній процес туристського цілеполагання, опосередковується «виходами» людини як туриста в плані зовнішнього функціонування і спирається на досвід реалізації туристської активності особи [2,с.41-43]. Дослідження розвитку людини в ХХІ столітті показало безпрецедентний динамізм мобільності її життєдіяльності. Виокремлюють такі види людської мобільності: територіальна, виробнича та соціальна. Так, остання характеризує людину ХХІ століття як здатну жити і працювати в різних соціальних середовищах, міняти неодноразово місце постійного проживання, пристосовуватися до різних стандартів побуту, праці та комунікацій. В умовах переходу людства до інформаційного суспільства, а також за умов зростаючої соціально-політичної нестабільності в світі, прогресуючої моральної спустошеності і відчуженості людини, збільшуються запити населення на отримання нових туристських вражень. Глобалізація сучасного суспільства призводить до лібералізації відносин в галузі економіки, політики і міжнародних зв'язків. Це також зумовлює туристську активність сучасних людей. Але з іншого боку, глобалізація веде до уніфікації стилів життя і повного культурного змішування. Це обумовлює

підвищений попит на туризм в ті регіони, де зберігається культурна, соціальна, побутова самобутність нації або держави. Туризм дозволяє отримувати переваги в конкурентній боротьбі з суперником за певних умов. Туризм запобігає емоційному колапсу сучасної людини, яка живе в прискореному ритмі. Туризм виступає як сфера надання послуг з психологічного розвантаження та відтворення нових чуттєво-емоційних сторін внутрішнього світу людини. Туризм є необхідним околним шляхом розвитку інтелектуальних, чуттєвих, пізнавальних зусиль, спрямованих на надбання нового соціального досвіду. Розвиток туризму є одним з найбільш ефективних національних капіталовкладень в розвиток особистості. Туристська активність розвиває людину і як працівника, і як споживача, і як особистість. Виконання людиною певної соціальної ролі і носіння певної маски особистості в певні періоди стомлює людину. Подорожуючи вона знімає «соціальну шкіру» і залишається наодинці зі своїм «Я», відпочиває від життя на виду, від напруги між соціальною маскою та своєю самістю. Обираючи той чи інший вид або об'єкт туризму, людина відкриває «скелети в шафі», тобто реалізує свої комплекси як невиконання будь-чого в індивіді, в своїх бажаннях або намагається осилити ту сферу або область, де вона в повсякденному житті не може будь-що осилити або подолати. Для багатьох людей пересичення повсякденністю, звичайністю призводить до захоплення туризмом як відхиленням від щоденної неминучості, яка лякає людину повторенням одних і тих самих форм життєдіяльності [3, с.23-27].

Висновок: «Туризм як форма активності людини: соціально-філософський аналіз» містить ряд важливих вихідних положень і висновків теоретичного і практичного характеру. Розуміння особливостей існування і тенденцій розвитку будь-якого суспільства неможливо без ретельного аналізу різноманітних проявів його дозвілєвої діяльності. В сучасних умовах, коли туризм став значним суспільним явищем, актуальною стає проблема його соціально-філософського дослідження. Виступаючи способом раціональної організації вільного часу людини, важливим чинником суспільного розвитку, а також проявом свободи сучасної особи і формою реалізації людиною свого потенціалу, туризм залишається теоретично мало досліджуваним соціальним явищем. Проблема вивчення туризму носить міждисциплінарний та багатоаспектний характер. У науковій літературі виділяються економічні, соціальні, історичні, медичні аспекти дослідження туризму як соціального явища. Теоретична розробка багатьох аспектів проблеми туризму має фрагментарний та дискусійний характер. Розкриття соціальної сутності туризму в сучасній літературі носить вузько професійний характер. Відсутнє комплексне уявлення про сутність та соціальне призначення туризму як форми соціальної активності сучасної особи. Філософська рефлексія туризму здійснювалась за допомогою таких методологічних підходів як історико-філософський, коли туризм вивчається у відповідності до періодів у розвитку суспільства; системний, згідно з яким туризм розглядається як комплексне соціальне явище, складові якого досліджуються як частини єдиного цілого; структурно-функціональний, в рамках якого визначається сутність і змістовна спрямованість соціальних функцій туризму.

Література

1. Головащенко О.В. Туристична діяльність: лідинотворчий вимір// Нова парадигма: Альманах наукових праць. Випуск 20. – Запоріжжя: Видавництво ЗДУ, 2000. – С.42 – 47.
2. Головащенко О.В. Туризм як форма активності сучасної особи// Грані: Науково-теоретичний та громадсько-політичний альманах. Випуск 4. – Дніпропетровськ, 2000. – С.41-43
3. Головащенко О.В. Соціальні функції і види туризму в перехідному суспільстві// Нова парадигма: Альманах наукових праць. Випуск 18. – Запоріжжя: Видавництво ЗДУ, 2000. – С.23 – 27.